

ANNE HASRETİNİN VATAN SEVGİSİNE YÖNELDİĞİ BİR KİŞİLİK: ARIF NİHAT ASYA*

Süleyman DOĞANAY **

Özet: Modern psikolojinin bir alt dalı olan Din Psikolojisi, insanın kutsal addettiği varlıklarla ilişkileri bağlamında ortaya koyduğu duygu, düşünce ve davranışları bilimsel yöntemlerle inceler. Edebî kişiliklerin eserlerinden yola çıkarak onları anlamaya çalışmak, Din Psikolojisinin araştırma alanlarından birisidir. Bu çalışmada, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı şairlerinden Arif Nihat Asya'nın psikanalizi yapılmaya çalışılmıştır. O, çocukluk ve gençlik dönemlerinin yoksulluk ve yoksunluklar içinde geçtiğini, yoklukların etkisini uzun yıllar hissettirdiğini söylemektedir. Şairin ruhundaki en derin yara, babasının vefat etmesi sonucu annesinin yeniden evlenerek uzak diyarlara gitmesidir. Gençlik döneminde bazı ruhsal çalkantılar yaşayan Arif Nihat Asya, yetişkinlik döneminde durgun ve olgun bir kişiliğe bürünmüştür. Anne hasreti vatan sevgisine dönüşen Arif Nihat Asya; Türk insanına ve diline, Kur'an'a, İslam peygamberine özel bir muhabbet beslemiş, bu değerlere savaş açan ideolojilerin ve siyasetin hep karşısında durmuştur. Arif Nihat Asya'daki Türk-İslam tarihinin şanlı geçmişine hayranlık duygusu, onu bir gelenekçi veya bir taklitçi yapmaktan ziyade ona bir yenilikçi vasfı yüklemiştir. Arif Nihat'ın şiirlerinde, yazılarında açıkça görülen ve zihin dünyasını şekillendiren temeller millî kültür, Türklük bilinci ve millî değerlerdir. Daha geniş perspektiften yorumlandığında Arif Nihat'ın 'milliyetçilik' ifadesiyle ön plana çıkan düşünceleri, gençlik yıllarından itibaren daha da olgunlaşmış ve yoğunlaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Din Psikolojisi, Arif Nihat Asya, Yas, Vatanseverlik*

A Personality in Which Maternal Longing Turns into Patriotic Love: Arif Nihat Asya

Abstract: Psychology of Religion, which is a sub-branch of modern psychology, examines the feelings, thoughts and behaviors of human beings in the context of their relationship with the beings they consider sacred with scientific methods. Trying to understand literary figures based on their works is one of the research areas of Psychology of Religion. In this study, an attempt has been made to psychoanalyze Arif Nihat Asya, one of the poets of Turkish literature in the Republican period. He says that his childhood and youth were spent in poverty and deprivation, and that the effects of poverty were felt for many years. The deepest wound in the poet's soul is the death of his father and his mother's remarriage and departure to distant lands. Arif Nihat Asya, who experienced some mental turmoil in his youth, took on a calm and mature personality in his adulthood. Arif Nihat Asya, whose longing for his mother turned into love for his homeland, had a special affection for the Turkish people and language, the Qur'an and the prophet of Islam, and always stood against ideologies and politics that waged war against these values. Arif Nihat Asya's sense of admiration for the glorious past of Turkish-Islamic history made him an innovator rather than a traditionalist or an imitator. The foundations that are clearly seen in Arif Nihat's poems and writings and that shape his mental world are national culture, Turkishness consciousness and national values. When interpreted from a broader perspective, Arif Nihat's thoughts, which come to the fore with the expression of 'nationalism', have matured and intensified since his youth.

Key Words: *International relations, Public diplomacy, Kinship, Descendancy.*

Giriş

Eserleriyle topluma mâl olmuş ve düşünceleriyle ön plana çıkmış kişilerin ortaya koyduğu edebî ürünleri, hayat hikâyeleri, anıları o kişiler hakkında oldukça zengin bilgileri ihtiva etmektedir (Egemen, 1952: 30-31; Yavuz, 1982: 90; Yavuz, 1986b: 153-154). Bir şairin ya da bir yazarın çok bilinmeyen yönlerini, fikirlerini, hayata bakışını ve yaşadığı zamanın sosyo-psikolojik, kültürel ve siyasal durumunu anlamak psiko-tarih veya psikobiyoğrafî çalışmalarıyla mümkün olabilmektedir. Psiko-tarih ve/veya psiko-biyografî kavramıyla, tarih sahnesinde ön plana çıkan şahsiyetin hayatının psikoloji perspektifinden yeniden yazılması kastedilir. Bu çalışmalarda, tarih sahnesinde önemli yer edinmiş şahsiyetlerin eserlerinin yorumlanması hedeflenmiş, o şahsiyetlerin tutarlı bir bütün oluşturacak şekilde daha iyi anlaşılması için saba sarf edilmiştir (Karaca, 2019: 8-9).

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı şairlerinden Arif Nihat Asya, belki de çoğu insanın ilkökul çağlarında tanıştığı bir şairdir. "Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü!" ifadesiyle

* Bu çalışma Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi BAP birimi SBT 2024/12-YEDEP kapsamında desteklenmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, suleymandoganay@ohu.edu.tr

başlayan, Adana'nın düşman işgalinden kurtuluşunun yıl dönümü ve aynı zamanda şairin vefat ettiği beş ocak gününde kaleme aldığı Bayrak şiirinin birçok insanın belleğindeki yeri eşsizdir. Arif Nihat Asya, İstanbul'un şanlı fethi için kâğıda döktüğü marşında tüm gençliğe şöyle seslenir, "Sen de geçebilirsin yardım, anadan, serden!". Hz. Peygambere muhabbetini sergilediği dizelerinde, "Naatını Galip yazsın, Mevlid'ini Süleyman'lar, Sütunları, kemerleri, kubbeleriyle. Geri gelsin Sinan'lar" diyerek çoğu insanın yüreğindeki geçmişe özlemi dile getirmektedir. Bu haliyle o, birçok insanın sevdiği, şiirleri ezberlediği ve dinî-millî bayramlarda şiirlerinden birini okumadan geçmediği, millî ve dinî düşünce tarzıyla tarihte özel bir yer edinmiş bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kelime anlamıyla ruh tahlili, ruh çözümlemesi manasına gelen psikanalizin diğer bir adı 'derinlik psikolojisi'dir (Yavuz, 1987; Şentürk, 2004; Köse, 2019). Bu araştırmada, hayat hikâyesi ve eserlerinden hareketle Arif Nihat Asya'nın psikanalizi yapılmaya çalışılmıştır.

1. Arif Nihat Asya'nın Hayatı

Arif Nihat Asya, 1904'ün Şubat'ında İstanbul'da doğar. En büyük dedesi, debbağlık yapmış bir ahi ustasıdır. O zamanlar "Mehmet Arif" ismiyle çağrılan şair, Ziver Efendi ile Fatıma Hanım'ın tek çocuğudur. Henüz yedi günlük bir bebek iken babasını kaybeden Arif Nihat'ın annesi, üç yıl sonra Osmanlı ordusunda görev yapan Filistin'li bir subayla evlenir. Arif Nihat'ı da Filistin'e götürmek isteyen Fatıma Hanım'ın talebini reddeden dede İbrahim Tevfik Efendi, küçük Arif Nihat'ı himayesine alır. Dedesi ve babaannesinin vefatından sonra Arif Nihat için göçebe hayatı başlar.

Osmanlı Devleti'nin bir hayli karmaşık problem ve sıkıntılarla uğraştığı vakitlerdir ve Arif Nihat bazen halasının bazen de babasının amcası debbağ Recai Efendi'nin yanında kalmaya başlar. Halasının ısrar ve gayretiyle Gülşen-i Maarif Rüşdiyesi'ne kaydolan, 1916 yılında buradan mezun olup Bolu Sultanisi'ne parasız yatılı öğrenci şeklinde kabul edilen (Orakçı, 2003: 11–16). Arif Nihat, bu himaye edilme serüvenini: "*Babamdan dedeme, dedemden halama, halamdan amcama kaldım. Sonunda amcamdan halama dönmüş ve halamdan millete kalmışım.*" (Asya, 2005g: 116) sözleriyle anlatır.

1923 yılında Sultani'den mezun olan Arif Nihat, Yüksek Muallim Mektebi'ne girer. Öğrencilik yıllarında İstanbul Postahanesi Harici Telgraf Kontrol Kaleminde, sonra Anadolu ajansı İstanbul Mümessilliği emrinde çalışır (Öner, 1979: 11–15). İkinci sınıf öğrencisiyken adı "Heykeltraş" olan ilk şiir kitabı yayınlanır. Son sınıfta iken de evlenen Arif Nihat, yirmi dört yaşındayken Adana Erkek Muallim Mektebi Edebiyat öğretmenliğine atanır. 1933 yılında, öğretmen bir arkadaşı vesilesiyle Mevlî dedesi Ahmet Remzi Akyürek'le tanışan, ondan el alan, dervişlik çilesinden geçen Arif Nihat'ın şeyhliğe yükseldiği söylenir (Yıldız, 1994: 19). Soyadı Kanunu gereğince 'Asya' soy ismini alan Arif Nihat, 1936'da "Arif Nihat Asya" imzasıyla ilk eseri olan "Ayetler"i yayınladı.

Arif Nihat Asya, ilk eşi Hatice Sena Hanım'la mutsuz bir evlilik hayatı sürdürmektedir. İlk eşinden boşanır ve kısa bir süre sonra, Kimya Öğretmeni Servet Akdoğan ile evlenir. Şair, ilk eşinde tadamadığı saadeti ikinci eşinde bulur ve bu durumu, "Ne şiirden, ne de şöhrettendir / Mutluluk, Arif'e, Servet'tendir" (Asya, 2005e: 137) diyerek özetler. Yıldız'ın (1991: 10) söylediği üzere Arif Nihat, beytinin ikinci cümlesinde, ebced hesabı ile, Servet Hanım'la evlilik tarihi olan 1941 yılını vermektedir.

1942'de Malatya Lisesi Müdürlüğü'ne atanan Arif Nihat, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ile yaşadığı bir tartışma üzerine müdürlük görevinden alınır ve aynı okulda Edebiyat öğretmeni olarak görevlendirilir. 1945'te Adana'ya tayinini isteyen Arif Nihat, bir yıl sonra Adana halkının ısrarına dayanamaz ve milletvekilliğine aday olur. Bağımsız aday olarak yirmi bir bin oy alır fakat bu oy milletvekili olması için yeterli değildir.

1947 yılında, kırk üç yıla yakındır göremediği ve sağ olup olmadığını bile bilmediği annesi Fatıma Hanım'ın isteği ile, eşi ve kızını da yanına alarak Filistin'e giden Arif Nihat, yarı felçli olan annesini büyük bir hasretle kucaklar. Ferid ve Seniye adındaki iki üvey kardeşiyle

de tanışan Arif Nihat, bütün Filistinliler gibi Yahudi tehditlerinden rahatsız olan annesi ve üvey babasını Adana'ya getirir (Orakçı, 2003: 11–15).

Arif Nihat, Malatya'da iken bir müsamerede kendi şiirini okutarak şahsî propagandasını yaptığı iddiasıyla bir soruşturma geçirmiştir. Bu soruşturmanın devamı Adana'da gelir. Arif Nihat'a, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından, yerel gazetelere siyasî mahiyette yazılar yazmaya devam ettiği takdirde kanunî yaptırımlarda bulunulacağı mesajı iletilir. Bakan ihtarına rağmen yerel gazetelerde yazmaya devam eden Arif Nihat'a yeni soruşturmalar açılır. Okul müdürü, öğretmenler ve öğrenciler arasında gruplaşmaya neden olduğu iddiasıyla Arif Nihat'ın başka bir göreve atanması yönünde kanaat beyan eder. Arif Nihat'ın, şiirini okutarak propaganda yaptığı iddiası aslında gerçek dışıdır çünkü Arif Nihat hakkında önceden gayet olumlu sicil düzenleyen idarecilerin, bakan uyarısının ardından kanaat değiştirdikleri iddia edilir (Yıldız (1991: 12-13).

Arif Nihat Asya, Adana halkının yeniden ısrarı üzerine 1950 seçimlerinde milletvekili adayı olur ve DP listesinden girdiği seçimi kazanır. Kendi partisi hükümetine de ara ara sert çıkışlar yapan Arif Nihat, dört yıllık süreç sonunda faal siyaseti bırakarak Eskişehir Lisesi Edebiyat Öğretmenliği'ne atanır. Siyasî hayatı için, 'mektep kürsüsünden Meclis kürsüsüne' geçiş ifadesini kullanan Arif Nihat, doğru bildiğini her daim ve açık yüreklilikle dillendirmeye alışmış bir eğitimci olmasının da etkisiyle, milletvekilliğinde de net bir duruş sergilemiştir (Öner, 1979: 68-72; Yıldız, 1991: 15). Eskişehir'de, 1933'ten beri müntesibi olduğu Mevliviliğin bir yansıması olarak Yunus Emre havasını teneffüs eden, sanat çalışmaları esnasında birkaç kez kalp krizi geçiren Arif Nihat, Adana'nın düşman işgalinden kurtuluşu için yazdığı ve bir öğrencisine okuttuğu için soruşturma geçirdiği 'Bayrak' şiirinin doğum gününde yani Adana'nın kurtuluş gününde, 5 Ocak 1975 tarihinde ahirete göç eder (Orakçı, 2003: 11-14).

2. Anne Özlemiyle Büyüyen Arif Nihat Asya

Arif Nihat, çocukluk ve gençlik yıllarının yoksunluklar içinde geçtiğini, çocukluğunu Balkan felaketinin alt üst ettiğini söyler. Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği ızdırapların etkisini uzun yıllar duyurduğunu söyleyen Arif Nihat'ın (Bakiler, 1975b: 42-47) henüz yedi günlük bebekken babasını kaybetmesi, üç yaşında iken annesinden ayrılışı, çeşitli akraba evlerine sığınmak zorunda kalışı, okuldaki yatılılık hayatında taşra şehirlerine gidişi, savaş döneminin zorluklarından dolayı hastalıkların akraba evlerinden canlar alışı, onun çocukluk döneminin travmalarıdır. Arif Nihat'ın elli beş yıllık sanat hayatında kâğıda döktüğü şiirleri, nesirleri ve hakkında yazılanlar incelendiğinde, anlam arayışı yolculuğunda bazı merhalelerden geçtiği söylenebilir.

Anneden ayrılmak veya anne hasreti çekmek bir insanın yaşayabileceği en dramatik ve travmatik hadiselerdendir. Burada depresyonla yakından ilişkili kavramlardan biri olan yas kavramı akla gelmektedir. İnsanın yaşamında herhangi bir kayıba veya değişikliğe verdiği psikolojik cevap, iç dünyası ile çevresi arasında bir denge kurabilmek adına gerçeklikle girdiği bir uzlaşma (Volkan & Zintl, 2018: 20-21) şeklinde tanımlanan yas, insanın yaşadığı kayıp neticesinde verdiği tepki, kaybettiği kişiden veya nesneden kendisini ayırmak için kat ettiği sancılı ve uzun bir süreç şeklinde betimlenmektedir (Parkes, 2009; Göka, 2013: 159-161; Volkan ve Zintl, 2018: 21). Bu anlamda yas, genelde bir yakının ölümüyle ortaya çıkan fakat her türlü kayıptan sonra da gözlemlenebilen bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve sosyo-psikolojik anlamda değişikliklere sebebiyet veren bir deneyim, her insanın yaşayabileceği kaçınılmaz ve evrensel bir yaşantıdır. Yas tutma tepkisi ise, bir taraftan kaybedilen kişiye karşı oluşan tepkileri muhteva ederken diğer yandan kaybedilenin artık var olmadığı dış dünyaya tekrar uyum sağlamayı kolaylaştıran bir süreç olarak görülmektedir (Göka, 2013: 149-150).

Arif Nihat'ın gençlik yıllarında depresyon içerisinde olduğu ve melankolik haller sergilediği söylenebilir. "Her zevkin içinde var benim adım / Günahlar esiri bir derbederim / Yalnız affedilmek zevki duymadım" (Asya, 2005a: 247) diyen Arif Nihat'ta bir günahkârlık

hissi vardır. Şairin gençlik yıllarında yazdığı bir şiirinde, ümitsizlik halini de görebilmek mümkündür. “O kadar yorgunum ki bari Azrail olsun / Gelip koluma girse / Olmasaydı uzakta beni düşünen bir kız / Ve siz olmasaydınız / Varlığımı toprağa sererdim anneciğim” (Asya, 2005a: 226) diyerek yüzünü dahi unuttuğu, yaşayıp yaşamadığını bile bilmediği annesine haykıran Arif Nihat’ın ruhsal zelzele yaşadığı rahatlıkla anlaşılabilir.

İnsan, ayrılığı kabullendikten sonra hayatına devam etmek ister ancak ayrıldığı ve/veya ayrılmak zorunda kaldığı kişinin duygusal varlığı insanın hep bilincindedir. Bu duygusal varlığa *psişik eş* denir. Hayatta yer edinen insanların tümünün psişik eşi zihinlerde taşınır. Dahası, ayrılık nedeniyle bu bilişsel birliktelik daha da yoğunlaşır. Bu konuyla ilgili Volkan ve Zintl (2018), ayrılma ve ölüm sonrasındaki yas süreci arasında şöyle bir farklılık olduğunu iddia ederler. Onlara göre ölüm ile ayrılıkta doğal olarak kaybedilenin geri gelme ihtimali hiç yoktur ancak yaşarken ayrılmada, kaybedileni dünya gözü ile tekrar görebilme veya ona tekrar kavuşabilme fırsatı ve/veya ihtimali vardır. Bu da, ayrılığın sebeplerinin insanların hep bilincinde veya gözünün önünde kalması anlamına gelmektedir. Arif Nihat Asya, hayatta olup olmadığını dahi bilmediği annesinin özlemini uzun yıllar boyunca çekmiş, diğer bir deyişle bitmeyen bir yas sürecinden geçmiştir.

Özmen’in (2017: 154-158) söylediği üzere önemli bir kaybın ardından ilk tepki olarak ortaya çıkan keder durumu temelde bir şok duygusunu, inkâr tutumunu, öfkeyi, kaderi, bireyin kendisiyle ya da başkalarıyla sürdürdüğü uzun pazarlıkları, duyulan suçluluğu anlatır. Arif Nihat Asya’nın melankolik halinin belki de en önemli sebebi, yüzünü bile hatırlamakta zorlandığı annesinden ayrılmak zorunda kalışıdır.

Arif Nihat’ın gençlik yıllarında yaşadığı bunalımlarına, “*Kalbimi ölümün önüne serdim / Hayatım bir avuç toprak olsaydı / Onu bir hamlede kendim çiğnerdim*” (Asya, 2005a: 251) dediği dizelerinde şahit olunabilir. Zira onun için hayat, bir avuç topraktan öte bir anlam ifade etmemektedir. Bununla ilgili May’in (1997: 115) bağlanma teorisiyle ilgili psikanalitik bakış açısıyla yaptığı yorum dikkat çekicidir. Ona göre, göbek bağının kesildiği andan itibaren insanoğlu annesinden ayrı bir varlık merhalesine geçer ancak eğer psikolojik göbek bağı vaktinde kesilmezse, çocuk her kriz anında annesine koşma eğilimi gösterir. Çevrede aranan annelik meziyeti bulunamayınca da çocukluğun sığınağı görevini üstlenen gerçek anneye koşulur. Arif Nihat’ın bu imkânı da yoktur, diğer bir deyişle gerçek annesine de koşamayan Arif Nihat, gençlik döneminde ruhsal bunalımlarına koşabilmiştir.

Şairin gençlik yıllarında ciddi inanç sarsıntıları yaşadığı da söylenebilir. “*Silindir yaşanmış bir rü’ya / Yaşayan atılır ve unutulur / Ölürsen zindana atılır bir nur / Kazanan ahiret, kaybeden dünya / Artık ne gülmek var, ne de ağlamak / Çürütür hisseden bir kalbi toprak / Çelenkle, Yasin’le bir ölü için / Bir yaprak, bir nefes öldürülmesin*” (Asya, 2005a, s. 234) dediği mısralarında ölümü trajik bir hadise şeklinde tasvir eder ve hisseden kalbi çürüten, bedeni unutulmaya terk eden bir deneyim şeklinde betimler.

Genç Arif Nihat’ın inanç sarsıntılarının bazen buhran denilebilecek kadar yoğun olduğu, “*Lakin hiç minnetim yoktur sabaha / Güneşin doğduğu yere bakarak / Madeni bir sesle güldüm Allah’a*” (Asya, 2005a: 252) ve “*Menhus bir anında yetiştim bu cihanın / Keşti-i dalalette de batsam yeri vardır / Hiç secde mi ister ululardan ulu Yazdan / Ben secde deyip uykuya yatsam yeri vardır*” (Asya, 2005a, s. 239–240) dediği şiirlerinde görmek mümkündür. Kutsallara karşı oldukça isyankâr bir tavır takınan şair, bir taraftan da kaderi sorgulamaya başlamıştır. “*Kaderim küstü bugün benliğime / Bari munis kalemim sen küsme*” (Asya, 1921. akt. Eski, 2008: 248) ve “*Hiç korku duymadım hayaletlerden / Bu gece derdimle yalnız kalınca / Zulüm hesabını sordum kaderden*” (Asya, 2005a: 253) ifadeleriyle, dertleriyle baş başa kalıp bunaldığında içinde hissettiği acıyı bir zulüm olarak nitelendirmekte, bunu da kadere bağlamaktadır. Arif Nihat’ın gençliğinde bunalımlar yaşaması ve kaderle ciddi bir hesaplaşma içinde olması, çocukluk ve ergenlik döneminde anne-baba sevgisi ve ilgisine açlık çekmesiyle ilgilidir.

Arif Nihat'ın depresif halinin 'melankoli' şeklinde betimlenmesi de mümkündür. Zira yasa sebebiyet veren deneyimler insanda melankoliye sebep olmaktadır. Melankolide insanın yoğun bir şüphe halinde olması, dış dünyayla ilgisini kesmesi, kendini yermeye varacak şekilde benlik saygısının azalması söz konusudur. Yas içindeyken genellikle oluşmayan benlik saygısındaki azalma durumu melankolide belirginleşir. Başka bir deyişle, insan için yas durumunda dış dünya, melankoli halinde ise ego değersizleşir. Kendisinde herhangi bir değişiklik olsa dahi bunu görmezden gelir ve eleştiri oklarını mazisine yöneltilip hiçbir zaman iyi olmadığı/olamayacağı izlenimi verir (Freud, 2014: 30-34; Burton, 2017: 163-164).

Hem yetimlik hem öksüzlük halinin, bilhassa da anne hasretinin, Arif Nihat'ta süregelen bir keder hâlini ve hasret duygusunu beslediği söylenebilir (Yıldız, 1994: 54). Arif Nihat'ın yetmiş yıllık hayatına hâkim rengin ilk yirmi yılından geldiği, bu yirmi yıllık birikimin Arif Nihat'ın genel duygudurumunu belirleyen en etkin faktör olduğu söylenir. Nükteleriyle gizlemeye çabaladığı ve kişiliğinin önemli bir parçası olan hüznün ve kederin de bu ilk yirmi yılın kalıntısı olduğu aşıkârdır (Yıldız, 1994: 575; Orakçı, 2003: 15).

3. Durulma ve Olgunluk Evresindeki Arif Nihat Asya

Arif Nihat, otuz yaşlarındayken Mevleviliğe meyleder ve otuz iki yaşından önce yayınladığı iki şiir kitabını reddeder. O artık otuz küsur yıllık bir hayatı geride bırakmış ve hayata daha geniş bir pencereden bakabilme imkânı bulmuş bir yetişkindir. Zaten insanın orta yaş dönemindeyken kendisini bir değerlendirmeye tabi tuttuğu, çevresiyle ve kendisiyle barışık bir yaşayış tarzını arzuladığı bir gerçektir. Yetişkin için hayat artık daha sade ve mütevazı bir hale gelmeye başlar. Bu dönemde insan, önceki evrelere nispeten hayatında dine daha farklı ve daha fazla yer verme eğilimindedir (Kayıklık, 2003: 77). Orta yaş insanının hedefi, bunalım ve gerilimlerinden uzaklaşmak ve takip edeceği yeni yola ulaşmak için inancından yardım almaktır (Hökelekli, 1993: 285).

Arif Nihat'ın otuzlu yaşlarından sonra kâğıda döktüğü şiirleri incelendiğinde, tasavvufi duyuş ve düşünüşün ona verdiği hazla ve heyecanla karşılaşılır. Önce "Kur'an" başlığıyla sunduğu fakat sonra "Şüphe" başlığını verdiği bir rubaisine getirilen bir eleştiriye, "*Burada iman buhranı geçirmiş kimselerin (şek)ten (yakın)e gidişleri dile getirilmiştir. Böyle insanlar vardır; bizde de en meşhuru (Tazarru' name) sahibi Sinan Paşa'dır. Ben de böyle bir şüphe devresi geçirmiş; hem kendimin, hem benzerlerimin, geçit yerlerindeki ruh halini terennüm etmiş olabilirim. İstikamet karardan tereddüde değil, tereddütten karara olduğuna göre, bir yanılma da, yanılma da söz konusu değildir*" (Asya, 2005h, s. 232) diyerek cevap vermiştir.

Her din beraberinde bir dünya görüşü getirmekte, inananların bilişsel ve duyuşsal yapılarını etkileyerek onları şekillendirmektedir (Yapıcı, 2003: 141). Arif Nihat bir eserinde, "*Metafiziğe inanırım; çünkü bütün yollar ona çıkar ve milletimin bir dili olduğu gibi, bir dini de vardır*" (Asya, 2005f: 128) diyerek rasyonalizmi ve determinizmi reddettiğini belirtir. Arif Nihat'ın özünü dinden alan bir maneviyatçılığı benimsediği ve bunu içselleştirdiği, "*Ben, dünyada fizik devrinin haddini bildirecek bir metafizik devri bekleyenlerdenim*" (Asya, 2005h: 146) dediği dizesinden hareketle rahatlıkla anlaşılacaktır (Yıldız, 1994: 97; Doğanay, 2019).

Arif Nihat'ın mizacını da yine kendisinden dinleyelim. "*Söz dinlemeyen, disipline sığmayan benim gibi dik kafalılar ütü tutmayan kumaş gibidir: tatlı söylemeye çalışırım olmaz; arada bir kelime bazen pilav yerken diş kıran taş gibidir*" (Asya, 2005h: 110) ve "*...Benim yüzüm güzel bir yüz değildir fakat yüzler içinde bana en çok yakışanı odur...ve aynalar için değil, benim içindir! Güzel değildir, sevimli değildir, belki manalı da değildir. Fakat gelmiş, gelecek bütün yüzlerin bana en çok yakışanıdır. Hilkat, onu verirken benim fikrimi sordu da verdi. Benim iyi, benim dost, benim kardeş yüzüm*" (Asya, 2005h: 214) diyen Arif Nihat'ın kendisiyle barışık bir kişiliğe sahip, iç huzura ulaşmış bir insan olduğu söylenebilir. Bir röportajda kendisinin Melamî olduğunu, Melamîliğin insanın hatalarıyla, eksiklikleriyle kendisini olduğu gibi yansıtabilmesi anlamına geldiğini, insanın ruhunun da ancak bu sayede arınabileceğini iddia eder (Yıldız, 1994: 89). Bu durumu, "*Buyrun!*" dediler... Yok gözümüz

çokta, dedik / Zaten yerimiz uzakta bir nokta... dedik / Şayet, dediler, olursa bir hacetiniz... / Allah'a şükür, mertebemiz tokta!... dedik” (Asya, 2005b: 241) sözleriyle özetler. Dürüstlüğü, kibarlığı ve cesareti ile gönüllerde yer edinen Arif Nihat, tutku halindeki vatanseverliği, millî değerlere bağlılığı, zarif nükteleri ve hoşgörülü haliyle çok sevilen bir kişiliktir (Kabaklı, 1978: 257; Doğanay, 2009).

4. Arif Nihat Asya'nın Vatan Sevgisi

Arif Nihat'ın şiirlerinde, yazılarında açıkça görülen ve zihin dünyasını şekillendiren temeller millî kültür, Türklük bilinci ve millî değerlerdir (Orakçı, 2003: 15-17). Daha geniş perspektiften yorumlandığında Arif Nihat'ın 'milliyetçilik' ifadesiyle ön plana çıkan düşünceleri, gençlik yıllarından itibaren daha da olgunlaşmış ve yoğunlaşmıştır (Kabaklı, 1978: 257). O, Türk insanın tarih sahnesindeki yüceliğini, İslam dininin ruhlarda oluşturduğu muhabbeti, gelenek ve göreneklerin insanın yaşamına sunduğu disiplini, yaratılanı yaratandan ötürü sevebilmeyi, takip edilecek yol ve varılacak menzil olarak hedef göstermiştir. Tarihî ve mistik tarafları vurgulanan bir milliyetçilik anlayışını sanatında kılavuz gören Arif Nihat, millî edebiyat için ilk kuralın, milleti ve milliyeti içselleştirmek olduğunu ısrarla vurgulamıştır. Arif Nihat, dünün bugünün ve yarının problemlerini bir Türk gözüyle analiz etmiş ve sınırlarını millî ve manevî değerlerin oluşturduğu bir perspektiften bu problemleri teşhis etmiş, bunların tedavisi için de çareler sunmuştur (Öner, 1979: 25-27).

Arif Nihat, Türk insanına ve diline, Kur'an'a, mimarî eserlere özel bir muhabbet beslemiş, bu değerlere savaş açan ideolojilerin ve siyasetin hep karşısında durmuştur (Kabaklı, 1978: 258). Millî kimlikten uzaklaşmamak kaydıyla her yeniliğe açık, kıymetli olan her eskiye sıkı sıkıya bağlı olan Arif Nihat, 'Bayrak Şairi' olarak da ün kazanmıştır (Öner, 1979: 26). Bu durumu, "İngiltere Turancı'dır, Rusya alabildiğine Turancı'dır; İsraililer de öyle. Bütün bunların içinde ben Turancı olmuşum ne çıkar? Hatay, Hatay dedik Hatay'ı aldık. Hatay demek Turancılık yapmak demektir. Bugün de Kıbrıs Kıbrıs diyoruz ve mis gibi Turancılık yapıyoruz. İnşallah onu da alırız. Benim daha nice Turan'larım var... Saymakla bitmez" dediği mülakatta görmek mümkündür (Karapınar, 1972. akt. Orakçı, 2003: 17). Onun millî meselelere olan ilgisi, ahirete göç ettiği zamana dek devam etmiştir. Vefatından sadece birkaç saat önce yapılan başka bir röportajda, "Yaz bunları, her yerde anlat bunları. Biz Orta Doğu'nun lider devleti olabilirdik. Orta Doğu'yu ihmal eden bizim idarecilerimizdir. Ah nasırlaşmış beyinler! Ah görmeyen gözler! Duymayan kulaklar! Ah haritasını yırttığının dünyası! Batılı olmak sevdiğine tutulduk. Batı bizi bir türlü kabul etmedi. Batının katılığı, taassubu, peşin fikirli oluşu 50 yıl sonra gözlerimizi açar gibi oldu. Geriye dönüp baktığımızda arkamızda Orta Doğu ülkelerini de bulamadık" (Bakiler, 1975a. akt. Öner, 1979: 80) demesi Arif Nihat'ın bu özelliğini destekler niteliktedir. Şair, kökü dışarıda olan her ideolojinin karşısında olmuş, yabancı ideolojilere özellikle komünizme karşı oldukça sert bir tavır takınmıştır. Millî ve manevî değerler karşısında son derece hassas olan şair, bu değerlere yönelik her türlü hareketle mücadele etmiştir (Orakçı, 2003: 17). Arif Nihat, nüktedan kişiliği ile ön plana çıkmış, onun dili dosta şerbet; düşmana zehir zemberektir (Öner, 1979: 31).

Arif Nihat'ın eserlerinde 'tarih' vurgusu oldukça geniş bir yer edinir. Kaplan'ın söylediği üzere, Türk tarihinin şanlı dönemleri ile Türklüğün bugün içinde bulunduğu vaziyet arasındaki zıtlık, birçok Türk şairde görüldüğü üzere Arif Nihat'ın da ruhunda millî keder, hasret ve yeniden doğuş duygularını uyandırmıştır (Kaplan, 1990: 393). Arif Nihat'taki bu geçmiş dönemlere hayranlık duygusu, onu bir gelenekçi veya bir taklitçi yapmaktan ziyade ona bir yenilikçi vasfı yüklemiştir (Orakçı, 2003: 19).

Sonuç ve Değerlendirme

İnsan, doğumundan ölümüne kadar zihinsel ve fiziksel anlamda birçok aşamadan geçmekte, hep bir değişim ve dönüşüm halinde yaşamaktadır. Sürdürdüğü yaşamdan memnun olmaması veya yaptıklarından dolayı pişmanlık hissetmesi, hayatı anlamlandırma isteği, bilişsel tatmin arzusu, kimlik bunalımı yaşamaması, varoluşsal güvenlik isteği, dramatik ve

travmatik tecrübelerin olumsuz etkilerine maruz kalması gibi sebeplerle insanın dinî yaşayışında bazı değişimler ve dönüşümler yaşaması kaçınılmaz ve gayet doğal bir durumdur. Bilhassa ölüme yazgılı oluş, ayrılıklar, boşanma, sevilen birinin kaybı, doğal afetler, hastalık ve kaza gibi olaylar insanların dinî yaşayış ve algılayışında belirgin değişimlere sebep olabilmektedir. Arif Nihat Asya'nın öksüz ve yetim olarak büyümesi, çocukluğunu savaşların ve işgallerin getirdiği felaketlerin alt üst etmesi, eğitimi için şehir şehir dolaşması, ilk eşinden boşanması ve belki de en önemli dönüm noktası olan anne hasreti, onun edebî sanatına yansıyan ve kişiliğini etkileyen önemli deneyimlerdir. Nükteleriyle perdelemeye çalıştığı ve şahsiyetinin önemli bir parçası olan hüznün de bu ilk yirmi yılın mirasıdır. Başka bir ifadeyle Arif Nihat Asya'nın gençliği, yirminci yüzyılın ilk yarısında doğan ve o zamanların ruhunu yaşayan sanatkarların çoğunun ruhunda rastlanan melankoli ve arayışın izleriyle doludur.

Gençlik yıllarında yazdığı bazı şiirlerinde zaman zaman kaderiyle barışık olmadığı izlenimini veren, genelde isyankâr bir tutum sergileyen Arif Nihat, yetişkinlik döneminde kadere teslimiyetçi bir tavır takınmıştır. Şairin, kadere yürekten inandığını ve onu metafizik bir mesele olarak irdelemek yerine net bir tavırla kabullendiğini söylemek mümkündür.

Arif Nihat'ın şiirlerinde, yazılarında açıkça görülen ve zihin dünyasını şekillendiren temeller millî kültür, Türklük bilinci ve millî değerlerdir. Daha geniş perspektiften yorumlandığında Arif Nihat'ın 'milliyetçilik' ifadesiyle ön plana çıkan düşünceleri, gençlik yıllarından itibaren daha da olgunlaşmış ve yoğunlaşmıştır. O, Türk insanın tarih sahnesindeki yüceliğini, İslam dininin ruhlarda oluşturduğu muhabbeti, gelenek ve göreneklerin insanın yaşamına sunduğu disiplini, yaratılanı yaratandan ötürü sevebilmeyi, takip edilecek yol ve varılacak menzil olarak hedef göstermiştir. Tarihî ve mistik tarafları vurgulanan bir milliyetçilik anlayışını sanatında kılavuz gören Arif Nihat, millî edebiyat için ilk kuralın, milleti ve milliyeti içselleştirmek olduğunu ısrarla vurgulamıştır. Arif Nihat, dünün bugünün ve yarının problemlerini bir Türk gözüyle analiz etmiş ve sınırlarını millî ve manevî değerlerin oluşturduğu bir perspektiften bu problemleri teşhis etmiş, bunların tedavisi için de çareler sunmuştur.

Anne hasreti vatan sevgisine dönüşen Arif Nihat Asya'nın eserlerine yansıyan ve düşünce dünyasının temelini oluşturan esaslar *millî değerler*, *Türklük şuuru* ve *millî kültürdür*. Geniş olarak milliyetçilik sözüyle anlatılabilecek olan fikirleri, birçok doruklardan geçerek duygu zenginliği, kültür artımı ve yaşama çeşitleri ölçüsünde gelişmiş ve daha da olgunlaşmıştır. İslam'ın ruhlarda meydana getirdiği ürpertiye, töre ve geleneklerin insan hayatına verdiği disiplini ve bütün yaratılmışları yaratandan ötürü aynı sıcaklıkla kucaklatan ilahî sevgiyi, bağlanılacak yüce değerler olarak göstermiştir. Şair, kökü dışarıda olan her ideolojinin karşısında olmuş, yabancı ideolojilere özellikle komünizme karşı oldukça sert bir tavır takınmıştır. Millî ve manevî değerler karşısında son derece hassas olan şair, bu değerlere yönelik her türlü hareketle mücadele etmiştir.

KAYNAKÇA

- Asya, A. N. (2005a). *Ses ve Toprak*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
 Asya, A. N. (2005b). *Rubaiyyat-ı Arif I*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
 Asya, A. N. (2005e). *Fatihler Ölmez ve Takvimler*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
 Asya, A. N. (2005f). *Kubbeler*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
 Asya, A. N. (2005g). *Top Sesleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
 Asya, A. N. (2005h). *Kanatlarını Arayanlar*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
 Bakiler, Y. B. (1975a). "Arif Nihat Asya'nın Son Nüktesi Son Endişesi", *Töre Dergisi*, S. 45.
 Bakiler, Y. B. (1975b). "Arif Nihat Asya'dan Dinlediklerim", *Töre Dergisi*, Sayı: 49, 42-47.
 Burton, R. (2017). *Melankolinin Anatomisi* (Çev. Merve Tokmakçıoğlu), İstanbul: Aylak Adam Yayınları.
 Doğanay, S. (2009). "Edebî bir eserde şairin dini yaşaması -Arif Nihat Asya örneği-", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- Doğanay, S. (2019). “Arif Nihat Asya’nın Kişiliği Ve Kader Algısı: Psikolojik Bir Yaklaşım”. Hikmet - Akademik Edebiyat Dergisi 10, 180-200.
- Egemen, B. Z., (1952), *Din Psikolojisi: Saha, Kaynak ve Metod Üzerine Bir Deneme*, Ankara: İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Eski, M. (2008). “Arif Nihat Asya’nın Kastamonu Sultanisi’ndeki Öğrencilik Yılları ve Bu Dönemde Yayınlanmış Şiirleri”, *Kastamonu Eğitim Dergisi* 1, (16), 237-248.
- Freud, S. (2014). *Yas ve Melankoli* (Çev. Aslı Emirsoy), İstanbul: Telos Yayıncılık.
- Göka, E. (2013). *Hoşça kal, Kayıp, Matem ve Hayatın Zorlukları*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hökelekli, H. (1993). *Din Psikolojisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kabaklı, A. (1978). *Türk Edebiyatı*, İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları.
- Kaplan, M. (1990). *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları.
- Karaca, F. (2019). Din Psikolojisi Tarihinde Psiko-Biyografi Geleneği. *Bilimname*, 2019 (40), 7-35 . DOI: 10.28949/bilimname.
- Karapınar, M. (1972). “Arif Nihat Asya ile Bir Konuşma”, *Töre Dergisi*, 17.
- Kayıklık, H. (2003). *Orta Yaş ve Yaşlılıkta Dinsel Eğilimler*, Adana: Baki Kitabevi.
- Köse, A. (2019). *Freud ve Din*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- May, R. (1997). *Kendini Arayan İnsan* (Çev. Ayşen Karpat), İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.
- Orakçı, C. (2003). *Arif Nihat Asya*, Ankara: Alternatif Yayınları.
- Öner, S. (1979). *Arif Nihat Asya*, İstanbul: Toker Yayınları.
- Özmen, E. (2017). *Vağçeçemediklerinin Toplamıdır İnsan -Yas, Melankoli, Depresyon-*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parkes, C. M. (2009). *Love and Loss: The Roots of Grief and Its Complications*. New York: Routledge.
- Şentürk, H. (2004). “Freud’un Psikoloji ve Din Anlayışına Eleştirel Bir Yaklaşım”. *Dini Araştırmalar* (221-230), 7/19.
- Volkan, V. D. & Zıntl, E. (2018). *Kayıptan Sonra Yaşam-Komplike Yas ve Tedavisi*, Ankara: Pusula Yayınevi.
- Yapıcı, A. (2003). “Fiziksel ve Sosyal Hadiselere Sebep Atfetmede Dinin Rolü”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (1), 127-165.
- Yavuz, K. (1982). “Din Psikolojisinin Araştırma Alanları”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5, 87-108.
- Yavuz, K. (1986). “Din Psikolojisinde Metot Meselesi ve Yeni Gelişmeler”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5, 153-185.
- Yavuz, K. (1987). *Psikanalizde İlk Dinî Gelişmelerin Değeri*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum.
- Yıldız, S. (1991). *Arif Nihat Asya-Nesirleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yıldız, S. (1994). “Arif Nihat Asya’nın Şiiri”, *Doktora Tezi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Edirne.